

Book Reviews

B. Blondé, S. Geens, H. Greefs, W. Ryckbosch, T. Soens, P. Stabel (red.), *Inequality and the City in the Low Countries (1200-2020)* (Turnhout: Brepols, 2020). 412 p. ISBN 9782503588681.

DOI: 10.52024/tseg.11089

Dit boek handelt, zoals de titel aangeeft, over ongelijkheid in de Lage Landen in relatie tot de Stad. Specifieker is de vraag welke vormen van urbanisatie leidden tot diverse uitkomsten van sociale ongelijkheid. De bundel is geschreven door een dertigtal auteurs, met het Antwerpse Centrum voor Stadgeschiedenis als middelpunt. De combinatie van urbanisatie en ongelijkheid is meestal een positieve; stedelijke groei vergroot de ongelijkheid. Maar, zo betogen de redacteuren, er is sprake van een paradox in de geschiedenis van de Lage Landen. Inkomensongelijk is zowel in België en Nederland laag in internationaal perspectief, ondanks de lange geschiedenis van een relatief hoge urbanisatiegraad. De ongelijkheid die in de rest van de bundel aan de orde komt kent vele facetten in de grote periode die hier beschreven is, van 1200 tot heden. Alleen al wegens die enorme tijdspanne is het een ambitieus geheel, zoals de redacteuren van de bundel zelf erkennen. Tegenover die lange periode en grote verscheidenheid aan invalshoeken is de geografische afbakening beperkt tot het huidige België aangevuld met 's Hertogenbosch en één vergelijkende studie over onderwijs en ongelijkheid in Nederland en België.

De bundel bestaat, inclusief de inleiding, uit tweeëntwintig artikelen verdeeld over vijf thema's. Na een algemene inleiding over de vernoemde paradox van de Lage Landen, volgt een deel over de urbanisatie van ongelijkheid. Het volgende deel, deel drie in de nummering van het boek, analyseert de politieke kant van ongelijkheid, inclusief de toegang tot de rechtspraak. De invloed van crises of andere acute gebeurtenissen op ongelijkheid is het onderwerp van deel vier. Deel vijf bevat bijdragen over culturele aspecten van ongelijkheid. Het boek sluit af met een drietal meer theoretische stukken over ongelijkheid.

Zoals hierboven genoemd richt de bundel zich specifiek op sociale ongelijkheid. Deze keuze maken de redacteurs omdat zij de huidige benadering te beperkt vinden, met te grote en eenzijdige nadruk op economische ongelijkheid in inkomen en bezit. De kwantificering daarvan in bijvoorbeeld Gini-indices is de belangrijkste uiting daarvan. Zij willen met het concept van sociale ongelijkheid de discussie breder trekken. Het lastige is dat zij vervolgens sociale ongelijkheid niet helder definiëren.

In de epiloog van de inleiding stellen de redacteurs dat zij de verleiding van een overkoepelend argument hebben weerstaan. Toch trekken ze een drietal conclusies uit de diverse bijdragen. De eerste is dat de rol van crises, zoals oorlogen of epidemieën, sociale ongelijkheid beïnvloedden en vaak verminderen. Ten tweede constateren zij dat sociale ongelijkheid het gevolg is van politieke keuzes en niet noodzakelijkerwijs economische processen. Bijzonder voor de Lage Landen was dat binnen steden en tussen steden competitie en samenwerking elkaar afwisselden en zo politieke keuzes op dat vlak beïnvloedden. Tenslotte blijken diepgravende *case studies* noodzakelijk om sociale ongelijkheid te duiden in de specifieke historische context.

De individuele bijdragen zijn erg divers in tijd en onderwerp. Sommige zijn duidelijk gerelateerd aan het onderwerp, zoals Marnefs stuk over de experimenten in de protestantse republiek Antwerpen tot de val in 1585. De andere kant van dat verhaal is te vinden in Van Kootens bijdrage over de effecten van de demografische krimp direct daarna. Lambrecht, Deneweth en Geens analyseren de invloed van het bezit van land en huizen op ongelijkheid. Toegankelijkheid tot de rechtspraak, fiscale aspecten, en onderwijs in vergelijkend perspectief passen de revue. Maar ook de rol van stedelijk afval, als mest voor het platteland, komt voorbij. Even gevat als toepasselijk is de titel van Van der Meulen, met een parafrase van de rapper 50 Cent. Regelmatig figureren geografische dimensies van ongelijkheid, zoals bij het fascinerende stuk van Schepers e.a. over de spoorwegen in de Tweede Industriële Revolutie in België en de sociale effecten ervan. Ook De Koster en Vrints' bijdrage valt in die categorie, met de rol van de politie in het opleggen van burgerlijke beschavingsidealen in armere stadswijken. Het is evident dat dit omvangrijke boek een enorm scala aan perspectieven biedt op dimensies van sociale ongelijkheid. Hoe waardevol de individuele bij-

dragen ook zijn, de breedte van het spectrum vermindert de coherentie niettemin.

De vraag rijst dan ook of de auteurs in hun poging weg te blijven van te grote claims niet te veel vrijheid aan de individuele auteurs gegeven hebben. In het verlengde daarvan is het de vraag of een duidelijker kader, inclusief een definitie van sociale ongelijkheid meer coherentie had gebracht. Zelfs als dat een brug te ver was geweest, was het misschien logischer geweest de theoretische hoofdstukken niet aan het einde maar aan het begin te plaatsen.

Zo biedt De Keyzer in haar bijdrage een programmatische opzet met alternatieven voor het meten van ongelijkheid door middel van Gini-coëfficiënten en BBP en reële lonen. Dit is duidelijk geïnspireerd door het OECD Rapport *How was Life, since 1820?* Deze insteek had wellicht als uitgangspunt voor meerdere bijdragen kunnen dienen. Enkele auteurs gebruiken deze studie al wel. In haar korte maar interessante bijdrage over eenentwintigste-eeuwse ongelijkheid past Ann Coenen het toe (p. 138) aan de hand van opleidingsniveau en parkeerplaatsen. Ook Clycq e.a. maken er gebruik van in hun vergelijkende studie naar onderwijs en ongelijkheid in Nederland en België.

De Muncks ontleedt de debatten en beperkingen van het concept van de economische ongelijkheid en niet de sociale. In de discussie over de definitie van kapitaal tussen Piketty en Hodgson analyseert hij het belang van een heldere definitie van kapitaal voor lange-termijnvergelijkingen. Waardebepalingen van vastgoed hingen in de vroegmoderne periode ook af van sociale factoren, zoals adellijke titels of burgerschap en niet alleen verkoopwaarde of huurinkomsten. Het tegelijk meten en verklaren van ongelijkheid kan, zo betoogt hij, te makkelijk teleologisch worden. De Munck betoogt dat blinde vlekken vermindert kunnen in het onderzoek naar de huidige relatie tussen urbanisatie en ongelijkheid door onderzoek naar vroegmoderne gilden.

De omvang van deze recensie doet geen recht aan het rijke palet dat de bundel de lezer biedt. Het is te hopen dat deze publicatie inderdaad het vertrekpunt vormt voor meer onderzoek, want hier is zelfs alleen voor de al uitzonderlijk lang verstedelijkte Lage Landen nog onvoldoende over bekend.

Alberto Feenstra, Universiteit Leiden